

עידן המועדים

הלכות פורים (תשע"ה)

על פי פסקי: השולחן ערוך, רמ"א, משנה ברורה, מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצ"ל ועוד

נכתב ונערך על ידי הרב עידן בן-אפרים שליט"א (02-5324067)

פרשת זכור

ה. בשבת שלפני פורים, מוציאים שני ספרי תורה, בספר הראשון קוראים בפרשת השבוע, ובספר השני קוראים בפרשת כי תצא (דברים כה, יז עד סוף הפרשה): "זָכֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְלֶק" (ש"ע תרפה, ב) (וזאת כדי להקדים ולהסמך זכירת מחיית עמלק למחיית המן שהיה מזרעו (ע"י מגילה ל' ורש"י שם כ"ט)). ונצטוונו בזה לזכור מעשה עמלק ולשנוא אותו שנאה קבועה בלב, עד כדי כך שאם היה באפשרותנו למחות אותו מן העולם שלא ישאר ממנו שום זָכָר, בין מהאדם ובין מבהמותיו ושאר כל חפציו, היינו עושים כן (חיי אדם קנה, ב).

ו. גודל חיובו ודקדוק קריאתה – לדעת רוב הפוסקים, קריאת פרשת זכור היא מצות עשה מן התורה (ש"ע קמו, ב; תרפה, ז), ולכן הקורא בתורה צריך לעורר את הקהל שיכוונו לצאת ידי חובת מצות זכירת מעשה עמלק ומחייתו, ושאלו הוא מכויין להוציאם (א), ויקפיד לקרוא במתינות בקול רם ולבטאות היטב את האותיות. כמו כן יש להשיגח על הילדים הקטנים לבל יפריעו, כדי שהציבור יוכל לשמוע את כל המילים כראוי ויצאו ידי חובתם (ומצוי, שהאותיות שבסיום המילים, אינן נשמעות כראוי, מכיון שקשה להגביה בהן את הקול), ויזהרו השומעים שלא לקרוא בפייהם יחד עם הקורא אלא ישמעו ממנו בלבד.

יש להוציא לצורך קריאה זו את ספר התורה המהודר ביותר (עבר הגהת מחשב, כתב טוב, אינו משוח). – וספרדי המתפלל בבית-כנסת של אשכנזים, נכון מאוד שבשבת זו יהדר לשמוע קריאת פרשת זכור מפי שליח ציבור הקורא בספר תורה ספרדי ובמבטא ספרדי. וכן להיפך (מ).

ז. נשים – ישנה מחלוקת פוסקים אם הנשים חייבות לשמוע קריאת פרשת זכור, ולהלכה, אף שהמקילות יש להן על מה שיסמוכו, מכל מקום המחמירות לשמוע הקריאה תבוא עליהן ברכה (ט) (אם לא שהאשה טרודה בטיפול ילדיה הקטנים), ובלבד שתקפדנה על גדרי הצניעות בלבושן ובהתנהגותן, לבל יצא שכון בהפסדן.

תענית אסתר

ה. בימי מרדכי ואסתר [שנת 3405 לבריאת עולם בתקופת חורבן בית ראשון, כ-218 שנה קודם נס תנוכה] נקהלו היהודים ב"ג אדר לעמוד על נפשם מפני אויביהם ושונאיהם, והיו זקוקים לרחמי שמים לבל יוכלו אויביהם לפגוע בהם, ועמדו בתפילה ובתחנונים, וישבו בתענית באותו יום, והקב"ה שמע תחינתם וקיבל תשובתם ותעניתם ברצון, ונהפוך הוא, שהיהודים הרגו ושלטו בשונאיהם. ולכן, נהגו בכל תפוצות ישראל להתענות ביום זה בכל שנה ושנה, זכר לנס שנעשה להם. ואין חילוק בזה בין אנשים לנשים, ואין לפרוש מהציבור (ש"ע תרפ"ו, ב; לו ומ"ב).

ט. תנאי קודם לתענית – תחילת התענית בעלות השחר (שעה 4:47 בבוקר). ומכל מקום, אם הלך לישון בליל י"ג באדר שינת קבע,

חודש אדר

א. משנכנס אדר מרבית בשמחה (תענית כ"ט ט"א), ומזל החודש גורם לטובה. ולכן, ישראל שיש לו דין עם גוי, ישתדל כמיטב יכולתו שהדין יתקיים בחודש אדר (שם רע"ב), ושאלו יסתיים בו (חיי אדם קנה, א), מפני שבחודש זה יד ישראל על העליונה. וקיימת בחודש זה התגלות הארת התורה שבעל-פה, שעל זה מרמז מה שנאמר (אסתר ח, טז): "לְיְהוּדִים הִיְתָה אוֹרָה", ודרשו חז"ל (מגילה טז: וע"י שבת פ"ח). אורה - זו תורה (ספר פרי צדיק, שמות, לר"ח א"ד).

זכר למחצית השקל

ב. נצטוונו בתורה הקדושה (שמות ל', יג) על מצות מחצית השקל. דהיינו שכל אחד מישאל מן עשרים שנה ומעלה, בין עני בין עשיר, יתן מחצית השקל בכל שנה ליד הכהנים. והיו מניחים הכל בלשכה מיוחדת במקדש, ומשם היו מוציאים לקנות את קורבנות הציבור וכל צרכיהם, שכן מראש חודש ניסן צריכים לקנותם מהשקלים החדשים (חינוך מצוה קה). ובאחד באדר היו משמיעים על השקלים (שקלים א, א), כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו, ויהיה עתיד ליתן (רמב"ם שקלים א, ט).

ובימינו שחרב בית-המקדש, נוהגים לתת מעות "זכר למחצית השקל" (רמ"א תרצ"ד, א) (ויזהר שלא לקרותן "מחצית השקל", אלא "זכר למחצית השקל (קא)"). ובשבת שלפני ראש חודש אדר קוראים בתורה את פרשת שקלים, כזכר למצוה זו (ע"י ש"ע תרפה, א). וזריזים מקדימים למצוות (פסחים ד: ר"ה לב: יומא כ"ח). (ויש נוהגים לגבותם בליל פורים קודם קריאת המגילה (קא וע"י רמ"א שם)).

ג. אחיזיבים ואסכום – הזכרים מגיל עשרים שנה ומעלה צריכים לתת "זכר למחצית השקל". אבל נשים וילדים קטנים, מעיקר הדין פטורים, ומכל מקום טוב להחמיר לתת גם עבורם (קד-קה). וצריך לתת סכום השווה לערך תשעה גרם כסף טהור (קב) (שכן היה משקל מטבע "מחצית השקל" בזמן בית-המקדש, והסכום הוא כפי שווי מחיר הכסף הגולמי). וכל המוסיף - מן השמים מוסיפים לו (ומכיון שנתניה זו היא רק "זכר", אין הקפדה בכך שהעשיר ירבה לתת. – ומי שמצבו הכלכלי קשה, די שיתן מטבע של חצי שקל, ובעד כל אחד מבני ביתו יתן מטבע קטן יותר (קה)).

ד. לְמִי נוֹתְנִים? – מכיון שנתבאר שעיקר נתינת מחצית השקל היתה לצרכי הקורבנות, לכן יש לתת מעות אלו לתלמידי חכמים או לשיבות הקדושות והכוללים שמגדלים בהם תלמידי חכמים (קה), כי מיום שחרב בית-המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד (ברכות ח), ומעלת לימוד התורה גדולה יותר מהקרבת קורבנות (ע"י ר"ה י"ח ומגילה ג), ובזמן הזה שאין מזבח שיכפר על ישראל, חכמים ותלמידיהם מכפרים בתורתם על ישראל (ילקוט שמעוני ויקרא, תנה).

* בהבהרה: סתם ציון שבדברינו, הכוונה לעמוד שבספר "חזון עובדיה" פורים. ש"ע=שולחן ערוך. מ"ב=משנה ברורה. בא"ח=בן איש חי. מ"ח=מועד לכל חי.

קדושות לפורים, סוף קדושה ראשונה ד"ה ומענה). – ויזהר הרבה שלא תהיה מחלוקת בביתו כלל, לא בליל פורים ולא ביום פורים. ואם ארע איזה דבר, יסבול הרבה ויעביר על מידותיו יותר משאר ימות השנה (מל"ח לא, ק"ז).

טז. לימוד תורה – חיוב לימוד תורה קיים גם בפורים, ולא יעביר את כל היום הקדוש בסעודה ומסיבות. וזכותו גדולה יותר, מכיון שמעטים הם הלומדים. ומקורב נתפשט לימוד "אבות ובנים" במקומות רבים, ואשריהם ישראל. כמו כן טוב לקרוא תהילים ביום זה (מל"ח לא, ט).

יז. השגחה על הילדים – חובה מוטלת על ההורים להשגיח על ילדיהם לבל ישוטטו ברחובות בפורים ללא השגחה, כי סכנה רוחנית גדולה אורבת להם שם, ואצל רבים מבני הנוער חלה התדרדרות במצבם הרוחני ששורשה החל בפורים (ע"י מורה באצבע ט, שם ושם; קמח סולת סע"ף קכ, מל"ח לא, מב וכו').

יח. לבישת בגדי אשה/גרימת צער – אסור לאיש ללבוש בגדי אשה אפילו כתחפושת (ואפילו פריט אחד), וכן אסור לאשה ללבוש בגדי איש (קצ"ט). וכבר נגרמו מכשולים רבים כתוצאה מכך (סנסן ל"א י"ד ס"ט יב). ואף לילדים קטנים אין להלביש כן (יחיה דעת ה, ט). – כמו כן, אסור לצער או לבזות שום יהודי, בפרט אם הוא תלמיד חכם (רא), כי לא הותר לעבור על שום איסור בשביל שמחת פורים. ונאמר (תהילים ב, יא): "עֲבְדוּ אֶת ה' בְּיִרְאָה וּבְיִלּוּ בְּרַעְיָה", ודרשו חז"ל (ברכות ל, יומא ד:): במקום גילה שם תהא רעדה.

יט. עשיית מלאכה – כיום המנהג בכל המקומות שלא לעשות מלאכה ביום פורים (לפרזים ביום י"ד, ולמוקפים ביום ט"ו (ש"ע תרצ"ב, ב), והעושה מלאכה אינו רואה בה סימן ברכה (ש"ע ורמ"א שם, א), אבל בלילה מותר (קצ"ה). ומעיקר הדין מותר להסתחר בפורים (מ"ב שם, א), אך טוב להחמיר (קצ"ה). וכל מלאכה שמותר לעשותה בחול המועד (כגון דבר האבד, צרכי רבים וכי"ב), מותר לעשותה בפורים (קצ"ו). וכן מותר לעשות אפילו מלאכות גמורות לצורך פורים (רמ"א שם), ובלבד שלא יתבטל משמחת פורים. ומותר להתגלח לצורך היום, אם לא התגלח מקודם (קצ"ט).

ובירושלים ושאר ערים המוקפות, שחל פורים השנה ביום שישי, מן הדין מותר להסתפר, להתגלח וליתול צפורניים בפורים לכבוד שבת (קצ"ו ורי"ז הליכ"ע א, רמ"א). ויש להקדים את מצוות היום, וכן להכין את כל הדרוש לשבת, כדי שלא יבואו לידי חילול שבת. [בעשור זה, יחול שושן פורים ביום שישי גם בשנים: תשע"ו, תשע"ח, תשע"ט].

כ. אָבֵל – האבל בימי השבעה, אינו נוהג בפורים דיני אבילות בפרהסיא (לא ב"ד ולא בט"ו אדר), בין בלילה בין ביום, אבל נוהג אבילות בדברים שבצינעה כמו בשבת (ש"ע י"ד תא, ז; רמ"א א"ח תרצ"ב, ד), וחייב בקריאת מגילה, משלוח מנות ומתנות לאביונים, שהרי האבל חייב בכל מצוות התורה (ש"ע ורמ"א שם ד-ו ומ"ב טו וי"ז), אך טוב שלא ירבה במשלוחים, וגם כששולח ישלח מאכלים רגילים ולא מיני מתיקה (מ"ב שם, יט). – והספרדים נוהגים לשלוח מנות לאבל (אך לא ישלחו מיני מתיקה (דרך החיים קצ"ב, א). [ומנהג האשכנזים שלא לשלוח מנות לאבל כל י"ב חודש על אביו ואימו (רמ"א שם ט, ובל' יום על שאר קרובים (מ"ב שם, כ), אם לא שהוא רבו או עני, או לבן זוגו של האבל (קפ"ו וקצ"ג)].

קריאת המגילה

כא. אכילה קודם הקריאה – אסור לאכול קודם קריאת המגילה, ואין חילוק בזה בין קריאת המגילה של לילה לקריאת המגילה של יום (רמ"א תרצ"ב, ד). ולכן תזהרנה הנשים שלא לאכול ביום

וקם משנתו קודם עלות השחר, אסור לו לאכול ולשתות. אבל אם קודם שהלך לישון עשה תנאי שבדעתו לאכול ולשתות קודם עלות השחר, רשאי לאכול ולשתות (והאשכנזים מקילים לשתות אף בלא תנאי, אבל לכתחילה יעשו תנאי) (ש"ע ורמ"א תקס"ד, א ומ"ב שם). וסיום התענית בצאת-הכוכבים (שעה 5:58 בערב).

לב. הפטורים מהתענית – חולה אף שאין בו סכנה, וכן זקן מופלג שהוא תשוש כח, פטורים מתענית זו ואינם רשאים להחמיר על עצמם, ואפילו מי שתקפתו חולשה יתירה אין צריך להתענות (רמ"א תרפ"ב, ב; ל"ט). – כמו כן חתן וכלה בתוך שבעת ימי המשתה, וכן שלושה בעלי ברית: אבי הבן ביום המילה, הסנדק והמוהל, פטורים מהתענית, ואינם רשאים להחמיר בזה, מפני שיום-טוב שלהם הוא (מ"ב). וכמובן שילדים קטנים שלא הגיעו לגיל מצוות, פטורים מהתענית (אפילו תענית שעות), ומכל מקום יש למנוע מהם לאכול ממתקים ושאר תפנוקים (חז"ע ד' תעניות, טו).

לד. מעוברות ומניקות – אשה בהריון, עד סוף החודש השלישי, חייבת להתענות (ע"פ ש"ע תקנ"ד, ה; ל"ז), ומכל מקום אם ההריון אינו תקין או שסובלת מהקאות, מיחושים או חולשה רבה, הרי היא פטורה. ומתחילת החודש הרביעי ואילך, בכל אופן היא פטורה (שם). – יולדת (או אשה שעברה הפלה (ל"ח)), פטורה מלהתענות תוך שלושים יום מהלידה (ע"פ ש"ע שם, ה). – ואשה שמניקה בפועל (אפילו מעט (אור לציון ג, ד"ס)), פטורה מהתענית. ואם פסקה מלהניק (אפילו תוך כ"ד חודש מהלידה) ומרגישה שהיא מסוגלת להתענות, תתענה (ואם באמצע התענית מרגישה חולשה וצער, תאכל), אך אם מרגישה חולשה יתירה, הרי היא פטורה מהתענית (ל"ח וחז"ע ד' תעניות טו וכו').

פורים

לב. פורים דפרזות/שושן פורים – בכל העולם חל פורים ביום י"ד אדר ומקיימים בו את כל מצוות היום (ש"ע תרפ"ג, א). ואילו בירושלים ושאר עיירות שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, חל פורים ביום ט"ו באדר (שם, א), וכן הדין בערים הסמוכות להן או הנראות עימהם (שם, ב). וישנן ערים שמחמת הספק מקיימים בהן את המצוות בשני הימים (שם, ד), וכל אחד יעשה כהוראת רבני העיר. – ישנם פרטי הלכה בענין ירושלמי שנוסע לתל-אביב (לדוגמא) במהלך ימי הפורים, וכן להיפך, ולכן בכל מקרה יש לשאול חכם.

לג. ביגוד – בפורים לובשים בגדי שבת או יום-טוב (רמ"א תרצ"ב, ב; בא"ח תצ"ה, כב; מ"ב שם, ג) (ואף כשמתפללים מנחה של תענית סמוך לשקיעה, באים עם הבגדים הנ"ל כבר למנחה), ולא ילבש בגדי חול, כי גדול היום לאדונו (בן איש חי שם וע"י מל"ח לא, ח"י).

לד. זעל חניסים – החל מתפילת ערבית אומרים "ועל הניסים" (ש"ע תרצ"ג, ב), אף על פי שעדיין לא קראו את המגילה (ב"י שם). ואם שכח ולא אמר, כל זמן שלא חתם ברוך אתה ה' של ברכת "הטוב שמן" וכו' - חוזר (ואומר: "מודים אנחנו לך על הנסים" וכו') "ועל כולם" וכו' (חז"ע תנוכה קפ"ט), אבל אם הזכיר שם ה' - אינו חוזר (רמ"א שם וע"פ ש"ע תרפ"ב, א) (ולא יאמר: "למדני חוקיך", אלא בסוף "אלוקי נצור" יאמר: מודים אנחנו לך על הנסים וכו' עד נודה לשמן הגדול סלה, יהיו לרצון וכו', עושה שלום וכו' (צ"ט)). – ויזהר מאוד שלא ישכח לאומרו (מורה באצבע ט, ש"א), והעצה לכך היא שיתפלל מתוך סידור (מל"ח כו, טו).

טו. מעלת חיים/מחלוקת – מעלת יום פורים גדולה עד מאוד, ואמרו בזהר הקדוש שפורים נקרא על שם יום-הכיפורים שהוא כמו פורים (תיקוני זוהר, תיקון כא טו). ולכן יתלהב לב האדם ויקבל עליו עול התורה והמצוות, ויקנה לו לב חדש לעבודת ה' (ספר קדושת לוי,

פורים עד שתשמענה את המגילה. ומכל מקום מותר לטעום פירות קודם הקריאה, וכן פת או עוגה (פחות מ-54 גרם), ולשתות תה או קפה. והמחמיר שלא לטעום כלום, תבוא עליו ברכה. – ובכל אופן, אם ביקש מאדם שיזכירהו לקרוא את המגילה, מותר באכילה (צה).

כב. חיוב הקריאה – הכל חייבים לקרוא בפורים את המגילה פעמיים, בליל פורים וביום פורים. והקריאה של הלילה, זמנה כל הלילה; ושל יום, זמנה כל היום (ש"ע תרפז, א). ואין חובה שכל אחד יקרא בעצמו, אלא אפילו אם שומעה מפי הקורא, יוצא ידי חובה, ובלבד שישמענה מאדם שחייב בקריאתה (ש"ע תרפז, ב). וצריך שיכוין הקורא להוציא ידי חובה את השומע, וכן השומע יתכוין לצאת ידי חובה (ש"ע תרפז, י).

וקריאת המגילה של היום היא העיקרית (תוס' מגילה ד סע"א) וחמורה יותר משל הלילה (שע"ת ר"ס תרפז; שעה"צ תרצב, כז; ו), ולא כמנהג אותם אנשים שבאים לקריאת המגילה רק בלילה, ואינם באים לקריאה ביום.

כג. נשים – גם הנשים חייבות בקריאת המגילה (ש"ע תרפז, א), מפני שאף הן היו בנס פורים (מגילה ד, ט). וכמובן שבכללן גם בנות שהגיעו לגיל י"ב שנים (קיצו"ע קמ"א, ז וע"י ח"א קנה, סוף אות י"א). ואם האשה אינה יכולה לבוא לבית-הכנסת לשמוע מקרא מגילה, חייבת לשמוע הקריאה מתוך מגילה כשרה מפי אדם הבקי בקריאתה (ואף על פי שכבר יצא האיש ידי חובתו בקריאה שבבית-הכנסת, חוזר ומברך את כל הברכות וקורא המגילה להוציא את הנשים ידי חובתן (ש"ע תרצב, ג). ועיין בסעיף ה). – ובמקומות רבים נוהגים, שלאחר שהאנשים שבים לביתם, מארגנים קריאה נפרדת בבית-הכנסת עבור הנשים, והוא מנהג טוב ונכון.

כד. קטנים – מחנכים את הקטנים לשמוע מקרא מגילה (ש"ע תרפז, א וי), ואולם ילדים קטנים שלא הגיעו לגיל חינוך, אין להביאם לבית-הכנסת, מפני שהם מבלבלים את הציבור (מ"ב שם, יח; צח, ג; קכד, כח). ואף בילדים שהגיעו לגיל חינוך, צריך האב להשיג עליהם שישמעו את הקריאה, וכשיגיע הקורא ל"המן" רשאי הקטן להכות (בנחת), אבל לא שעיקר הבאת הקטן תהיה על מנת להכות ולהרעיש (מ"ב שם, יח).

כה. ברכות המגילה – הקורא את המגילה מברך לפניו שלוש ברכות: א) אשר קידשנו במצוותיו וציונו על מקרא מגילה. ב) שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. ג) שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. – ובקריאת היום אינו חוזר ומברך שהחיינו (ש"ע תרצב, א) [ולמנהג האשכנזים מברכים "שהחיינו" גם ביום רמ"א שם]. והשומעים היוצאים ידי חובה בקריאה יענו "אמן" (אך לא "ברוך הוא וברוך שמו"). – בסיום קריאת המגילה מברכים ברכת "הרב את ריבנו" וכו', ומברכים אותה רק כאשר קורא לציבור של עשרה (אפילו נשים) (רמ"א שם, א; צ).

כו. מנהג החכאות/נפצים – כשמרעישים באמירת "המן", על הקורא להמתין עד שיעבור הרעש, ולחזור ולקרוא את המילה (עט). ובמקומות רבים נוהגים להכות רק בשם "המן" הראשון והאחרון [במקום 54 פעמים (כמנין דין) שמוזכר "המן"], וכן ראוי לנהוג (ע"י בן איש חי תצוה, י).

וכבר התריעו גדולי הרבנים על המנהג החמור של שימוש באקדחים ונפצים למיניהם, שיש בכך חילול וזלזול בכבוד בית-הכנסת שהוא מקום השראת השכינה (ולפעמים גורמים גם להשחתת

הריהוט), וגורמים בהלה ומחנק לציבור, מלבד מה שמפריעים למהלך הקריאה, ועל הרבנים וגבאי בית-הכנסת לעמוד על המשמר בזה (סב).

ואף מחוץ לכותלי בית-הכנסת אסור להשתמש בנפצים למיניהם, לפי שגורמים לבהלה גדולה ולסכונים, והמפחיד את חברו מביא על עצמו יסורים (כה"ח יו"ד קסז, קצג), ואם חלה חייב בדיני שמים (ש"ע ח"מ תכ, לב), ואף ארעו אסונות כתוצאה מכך (וע"י שבת סג; ב"ק פג), ומצוה למסור את הסוחרים בהם למשטרה (ע"י רמ"א ח"מ שפת, יב; תכה, א; הגר"ש וואזנר והגר"נ קרליק, שליט"א). ואשרי ההורים המחנכים את ילדיהם בדרך ישרה.

כז. שמיעה מרדיו/טלפון – השומע מקרא מגילה ברדיו, אפילו בשידור חי, אינו יוצא ידי חובה, כיון שאינו שומע את קול הקורא, אלא קול הנקלט על ידי זרם חשמלי באמצעות ממברנא (יחזק דעת ג, נד; ו), והוא הדין שאין יוצאים בשמיעתה דרך טלפון ובכל אמצעי תקשורת אחר.

כח. כוונת ודקדוק בקריאה – הקורא יעורר תשומת לב הקהל לכיון לצאת ידי חובת מקרא מגילה, וגם הוא יכוין להוציאם ידי חובה, לפי שמצוות צריכות כוונה (ש"ע תרצ, יד; ט, ד). – כמו כן ידקדק הקורא לבטאות היטב כל מילה כדי שהציבור ישמעו ויצאו ידי חובת הקריאה, ולא יחסירו לשמוע אפילו מילה אחת, למרות שאינה משנה את ענין הקריאה (בא"ח תצוה, ה; עח).

בקריאת המגילה ישנם דקדוקים רבים, ומי שלא שקד ללומדם היטב, לא ידעם, ואינו מוציא את הרבים ידי חובה אף בדיעבד. ועל רב בית-הכנסת מוטלת החובה לבחור קורא שבקי היטב בטיב הקריאה וטעמיה, ולא להסתפק בקורא שיש לו קול חזק ונעים (ע"י שע"ת ר"ס תרצ; מ"ב תרצא, כח) (וקיימים כיום ספרי עזר המלמדים לקריאה נכונה, כגון: ספר סנסן לייאר, תיקון קוראים איש מצליח, מגילת אסתר בהוצאת "סימנים" (בליוי קלטת), עוד יוסף חי).

כט. חפסק בקריאה – אין לדבר בשעת קריאת המגילה (ש"ע תרצב, ב) עד לאחר הברכה האחרונה. ואם השומע את הקריאה החסיר אפילו מילה אחת בעוד שהקורא המשיך בקריאתו, לא יצא, וצריך לחזור ולקרוא מאותו פסוק ואילך (מ"ב שם, ט; פ).

ל. מי שאוחז בידו מגילה שאינה כשרה (כגון המגילות המודפסות בחומשים וכדומה), יזהר שלא יקרא בפיו יחד עם הקורא, אלא ישמע בשתיקה (ש"ע תרצ, ד), ואם החסיר לשמוע איזו מילה, יכול לקרואה במהירות אפילו מהמגילה שבדפוס עד שיגיע למקום הקריאה שאילו הגיע הקורא, וישתלב בשמיעת המגילה מכאן ואילך (עט).

לא. סיום הקריאה – אחר קריאת המגילה והברכה שלאחריה, צריך שיאמר: "ארור המן, ברוך מרדכי, ארורה זרש, ברוכה אסתר, ארורים כל הרשעים, ברוכים כל ישראל, וגם חרבונה זכור לטוב" (ש"ע תרצ, טז). ויש נוהגים לומר כן שלוש פעמים (צד).

מתנות לאביונים

לב. מצוה לתת שתי מתנות לשני אביונים ביום פורים (לאחר קריאת המגילה, ולא בלילה (קסט)), דהיינו מתנה אחת לכל אביון (ש"ע תרצד, א). ויוצאים ידי חובה בין בנתינת כסף, בין בתבשיל, או דבר מאכל אחר (רמב"ם מגילה ב, טז), אבל לא בנתינת בגדים וכדומה (קסט). ואף שמעיקר הדין די בנתינת פרוטה אחת לכל אביון, טוב ונכון לנהוג בעין יפה במצוה יקרה זו, ולהחשיב שיעור מתנה לאביון כשיעור (או שווי) סעודה של פת במשקל שלוש ביצים (162 גרם) (רסו). וכל המוסיף -

מוסיפים לו מן השמים. והנותן צ'ק לאביון (באופן שרגילים לכבדו בחנויות), יוצא ידי חובתו (קט). ואין מדקדקים במעות פורים (לברר אם המקבל הוא רמאי), אלא כל הפושט ידו ליטול נותנים לו (ש"ע תרצד, ג).

לג. ריבוי במתנות – כתב רבינו הרמב"ם (מגילה ב, יז): מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים, יותר מאשר להרבות בסעודתו ובמשלוח מנות לרעיו, שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה, שנאמר (ישעיה נה, טו): "לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְפָּאִים". עכ"ל. – וראוי שניתן דברים אלו על ליבנו, כי כיום אנשים משקיעים סכומי כסף גדולים בתחפושות, במשלוחי מנות ובסעודה, ואילו למתנות לאביונים נותנים כמה שקלים בלבד.

לד. הנותן כסף לגבאי צדקה על מנת שיחלק לעניים ביום פורים, יוצא ידי חובת מתנות לאביונים, אף על פי שהעני אינו יודע מי נתן לו הכסף (קטב). ובמקום שאין עניים, יכול לעכב את הכסף אצלו ויתנו במקום שירצה (ש"ע תרצד, ד) או עד שיבואו עניים (חיי אדם קנה, כח). ומכל מקום בודאי שיש להתאמץ בימים שלפני פורים לתת את הכסף לרב או גבאי על מנת שיחלקם בפורים, ולא יחמיץ לקיים מצוה זו במזמנה.

משלוח מנות

לה. חייב אדם לשלוח לחבירו שתי מנות ביום פורים (ולא בלילה (רמ"א תרצה, ט), דהיינו משלוח אחד עם שני מיני אוכלים, וכמו שנאמר במגילת אסתר (ט, כב): "וּמְשֻׁלוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ", לפי שעל ידי כך האדם מראה את רגשי חיבתו לחבירו, ומתרבה השלום בישראל. וכמו כן ישנם אנשים עניים שמתביישים לקבל צדקה כדי לקיים מצות סעודת פורים במאכל ומשתה, מה שאין כן כששולח להם משלוח מנות דרך כבוד. וכל המרבה לשלוח מנות הרי זה משובח (ש"ע שם: קיז). ואפשר לשולחו אפילו ע"י ילד קטן (קמג).

לו. נשים/קטנים – גם האשה חייבת במשלוח מנות, ותשלח לרעותה (ולא לאיש. וכן להיפק). ואשה נשואה אינה יוצאת במשלוח מנות של בעלה (רמ"א תרצה, ד ומ"ב שם). – והבנים והבנות שהגיעו לגיל מצוות, חייבים במשלוח מנות לחבריהם, וגם קטנים שהגיעו לגיל חינוך טוב לחנכם למצוה זו (קמב).

לז. מחזות המשלוח – המשלוח מנות צריך להיות מורכב משני מיני אוכלים (ש"ע תרצה, ד) שונים (קכה) (וטוב שיהיה במשלוח שיעור סעודה (קכט)). וגם משקה נחשב "למנה" (מ"ב שם, יט) (אך טוב להדר ולשלוח שני מיני "אוכלים" (קכד)). אבל השולח לחבירו מעות, ספרים, בגדים, סיגריות וכדומה, אינו יוצא ידי חובה, כי צריך לשלוח דוקא מנות של מאכל ומשתה (מ"ב שם וחז"ע קכ). ומכל מקום, כל ששלח משלוח מנות אחד כהלכה, אין צריך להיזהר בכל הפרטים הנ"ל כששולח ליתר חבריו, כי שאר המשלוחים הם להידור מצוה (קלג). וראוי להיזהר שיהיו המנות לפי ערך הנותן, כדי להראות חיבה ורעות למקבל. ואם המקבל עשיר, טוב שיהיו גם לפי ערך המקבל (קכט).

סעודת פורים

לא. סעודת פורים – סעודת פורים זמנה ביום, שנאמר (אסתר ט, כב): "לְעִשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׁמְחָה" (וטוב שישעך רק לאחר שקיים מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים. אבל לטעום מעט לפני כן מותר ואין בכך כלום (קלה)). ואם עשאה בלילה, לא יצא ידי חובה (ש"ע תרצה, א) (ומכל מקום גם בליל פורים ישמח וירבה קצת בסעודה (רמ"א שם)). ויוצאים ידי חובה בסעודה אחת, ומצוה להרבות בסעודת פורים (רמ"א שם).

יאכל בסעודה בשר (ויש להדר אחר בשר בהמה, כי יש אומרים שאין יוצאים ידי חובה בבשר עוף ודגים, שאין שמחה אלא בבשר בהמה) (קעה), ויתקן סעודה נאה כפי אשר תשיג ידו (רמב"ם מגילה ב, טו). ולכתחילה צריך לאכול לחם (קעג). ואף הנשים חייבות בסעודת פורים (קעה). ומצוה לשמח הילדים הקטנים במיני מתיקה ומעדנים (קפה). והאבל על אב ואם בתוך י"ב חודש, יכול להשתתף בסעודת פורים, אף על פי שנערכת מחוץ לביתו, בתנאי שאין שם כלי נגינה (קפ).

לב. זמן הסעודה – נוהגים לעשות הסעודה לאחר שהתפללו מנחה, וטוב לעסוק מעט בתורה לפני כן (רמ"א שם, ב). ובירושלים ושאר ערים המוקפות, שחל פורים השנה ביום שישי, יש לעשות הסעודה בשחרית משום כבוד השבת (רמ"א תרצה, ב), והיינו לכתחילה קודם חצות היום (מ"ב שם, י) (שעה 11:51), ובדיעבד אפשר לעשות הסעודה עד כניסת השבת (ע"י רמ"א רמט, ב; מ"ב שם, ג).

לג. הנהגת הסעודה – יהיה מיסב בסעודה שש ומשיש לאחרים, ויספר תוקף הנס לבני ביתו (מורה באצבע ט, שח), וישיר שירי קודש בקול רינה להודות לקב"ה על כל הטוב אשר גמלנו.

לד. שיכרות – שותה יין עד שישתכר, וירדם בשיכרות (רמב"ם מגילה ב, טו; וע"י ש"ע תרצה, ב; קעה), ולכל הפחות ישתה יין יותר מהרגלו (רמ"א שם; חיי אדם קנה, ל). והנשים ישתו רק מעט יין (קעה) ואסור להן להשתכר (שם הלוי ח"י יח, ב).

והיודע בעצמו שמחמת השתיה יזלזל באיזו מצוה מן המצוות, כגון שימנע מנטילת ידים, ברכה, ברכת המזון או שלא יתפלל מנחה או ערבית או שינהג קלות ראש, ידבר דברי נבְלָה ושטות, יצער את הבריות או יגרום להם נזק – מוטב לו שלא ישתכר, שהרי זו מצוה הבאה בעבירה, ולא לשמחה שכזו התכוונו חז"ל, וכל מעשיו יהיו לשם שמים (חיי אדם שם: קפ).

לז. "ועל הניסים" – מזכירים "ועל הניסים" בברכת המזון בברכת הארץ (ש"ע תרצה, ג). ואם שכח ונזכר אחר שחתם ברוך אתה ה' של ברכת "על הארץ ועל המזון" – אינו חוזר (רמ"א קפז, ד; מ"ב תרצה, טו) (ולא יאמר: "למדני חוקיך", אלא יאמר ב"הרחמך": הרחמן יעשה עימנו ניסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מרדכי ואסתר וכו' (קפג)). ואם האריך בסעודת פורים עד לאחר שנעשה לילה, אף על פי כן יאמר "ועל הניסים" בברכת המזון (ש"ע ורמ"א שם).

לאור הביקוש הרב לעלון, ברצוננו להגדיל את ההפצה. כל המעוניין לתרום לזיכוי הרבים, יפנה לטל': 02-5324067, ותבוא עליו ברכה. ניתן להנציח שמות • נא לשמור על קדושת העלון • ניתן להשיג את העלון באתר מאור לפסגה www.maorlapisga.org

העלון מוקדש לרפואת זכריה בן שושנה ניזח, אביגיל רבקה בת שרה, דיקלה חנה בת אורנה, אלון בן אביגיל רבקה, שמעון בן גרציה, מרינה בת דינה, יהודית בת חנה, אורית ברכה בת שושנה, אפרת בת צביה, שושנה בת מלכה, מרים חיה בת מסעודה, נח בן חוה, גרציה בת חנה, אברהם בן חנה, דניאל בן חיסה שיפריה, יהושע בן רחל, אילה בת רות, אורי שרגא בן פנינה. **להנצחת אברהם בן דיוויו ומשפ', שלמה עמאר בן סולטנה, יעקב בן ירוחם. **זיווג הנון** לאורטל בת תמר, יעקב בן מרינה. **ולעילוי נשמת** נפתלי בן שמעה, משה שמואל בן אסתר, גבריאל בן חנה. אהרן בן דבורה, שלמה בן מרים, שרה בת בלה, יעקב בן סולטנה, דוד בן מיכל, יהודה בן בת-שבע, ציון בן רחל, דינה בת חנה, יהושע בן חנה, שמעון בן שמחה, אסתר בת סעודה, ר' יעקב חי בן בניה, דיוויו בת מרים. רבקה חיה בת איז'ה, מרים חטיבאשווילי, חביבה בת ניזמה, משולם בן צבי, שלום בן סוליקה, ר'שמעון בן איז'ה, סעדה בת רחל, דוד בן אסתר, מרסדס בת תמר, מסעוד בן אונישה, ששון בן שרה, אביה יהושע בן רונית, חיים חי מנחם בן בלנש, יהודה בן שרה, דוד בן דורית, אוריה בן כוכב, יצחק בן רחנה, משה חי בן רינת, הרב חיים בן סעדה, שמואל נורברט בן אליס מומה, מרדכי בן סולטנה, ג'ריה בת עסילה, משה דוד בן סעדה, יצחק חיים בן מרבד.**